

MAŽŲ VERSLO ĮMONIŲ SITUACIJA LIETUVOJE IR JŲ VEIKLAI ĮTAKĄ DARANTYS VEIKSNIAI

Justinas PETRUSEVIČIUS, Vytauto Didžiojo universitetas, Žemės ūkio akademija, Bioekonomikos plėtros fakultetas,
el. paštas justinas.petrusevicius@vdu.lt

Santrauka

Straipsnyje analizuojama mažųjų verslo įmonių (MVĮ) situacija Lietuvoje ir jų veiklai įtaką darantys veiksniai. Remiantis teisinių dokumentų ir kitų informacijos šaltinių analize, nustatytas MVĮ apibrėžimas, ekonominis vaidmuo ir pagrindinės problemos. Tyrimas atskleidė, kad MVĮ augimą riboja finansinių išteklių stoka, rinkodaros strategijų trūkumas, technologinių pajėgumų ribotumas ir sudėtingos administracinės procedūros. COVID-19 pandemija padidino šių įmonių veiklos nestabilumą, tačiau stebima aktyvi mažųjų įmonių steigimo tendencija, rodanti verslumo augimą. Siekiant skatinti MVĮ plėtrą, būtina valstybės parama ir inovacijų diegimas.

Reikšminiai žodžiai: maža verslo įmonė, vystymosi veiksniai, mažų įmonių problemos.

Įvadas

MVĮ yra itin svarbi ekonomikos dalis, prisidedanti prie darbo vietų kūrimo, inovacijų diegimo ir vietinės ekonomikos stiprinimo. Neiškiriant dydžio, jų indėlis ir vaidmuo pasaulio ar šalies vystymuisi yra reikšmingas daugeliu aspektų (Greblikaitė ir Puškoriūtė, 2014). Vis dėlto, nepaisant reikšmės, mažoms įmonėms dažnai kyla nemažai įvairių iššūkių, susijusių su aplinkos dinamiškumu ir kompleksiskumu (Islam ir kt., 2020). Tokios aplinkybės sukuria poreikį išsamiai įvertinti mažų verslo įmonių rinkos plėtros galimybes ir nustatyti veiksmingus sprendimus, įmonėms padedančius augti bei konkuruoti.

Lietuvoje mažos įmonės sudaro didelę verslo sektoriaus dalį, kuria ekonominę pridėtinę vertę, plečia ekonomines – ūkines veiklas (Spiriajevas, 2021). Sparčiai besikeičiančios verslo sąlygos ir intensyvėjanti konkurencija tiek vietinėje, tiek tarptautinėje rinkoje reikalauja lanksčių sprendimų bei inovatyvių verslo modelių.

Tyrimo tikslas – atskleisti MVĮ situaciją Lietuvoje ir identifikuoti jų veiklai įtaką darančius veiksniai.

Tyrimo uždaviniai:

1. Atskleisti MVĮ situaciją Lietuvoje.
2. Įvardinti MVĮ veiklai įtaką darančius veiksniai.

Tyrimų objektas ir metodai

Tyrimo objektas – mažos verslo įmonės ir jų aplinkos veiksniai.

Analizuojant mažų įmonių problematiką ir veiklai įtaką darančius veiksniai buvo naudoti mokslinės literatūros analizės, statistinių duomenų analizės, sisteminimo, apibendrinimo ir lyginimo metodai. Mokslinės literatūros paieška vykdyta naudojantis *Google Scholar* duomenų baze. Šaltinių paieškai vykdyti taikyti keli kriterijai – raktažodžiai ir jų kombinacijos lietuvių ir anglų kalbomis bei straipsnių publikavimo metai 2013–2024 m. Paieškai naudoti tokie raktiniai žodžiai arba jų kombinacijos: mažos įmonės Lietuvoje, mažos įmonės problematika, *small business enterprises*, *development factors*, *small business challenges*. Statistinei duomenų analizei naudoti Lietuvos statistikos departamento duomenys 2019–2023 m.

Tyrimų rezultatai ir jų aptarimas

Mažos įmonės apibrėžtis

Maža įmonė – tai verslo subjektas, pasižymintis ribotu veiklos mastu, finansiniais ištekliais ir organizacine struktūra (Davulis, 2013). Tarptautiniu mastu ir Lietuvoje įmonės dydis paprastai nustatomas remiantis keliais esminiais kriterijais: darbuotojų skaičiumi, metinėmis pajamomis ir turto balansine verte. Šie kriterijai leidžia atskirti mažas įmones nuo vidutinių ir didelių, taip pat geriau suprasti jų veiklos specifiką ir ribotumus (žr.1 lentelę).

Remiantis LR Smulkiojo ir vidutinio verslo plėtros įstatymo 3 str. 3 d., verslo įmonė laikoma maža, jeigu jos finansiniai kriterijai atitinka bent vieną iš įstatyme nustatytų sąlygų. LR Įmonių ir įmonių grupių atskaitomybės įstatymo 4 str. 2 d. nustatyta detalesnė mažos įmonės apibrėžtis, įvardinant, kad mažos įmonės yra tos, kurių ne mažiau kaip du kriterijai paskutinę finansinių metų dieną neviršija pateiktų dydžių. Pagal Europos Sąjungos Komisijos reglamentą Nr. 651/2014 I priedo 2 str. 2 d., MVĮ kategorijoje mažoji įmonė apibrėžiama kaip įmonė, kuri atitinka pirmąjį kriterijų, antrąjį ir (arba) trečiąjį. Šie skirtumai gali turėti įtakos įmonių priskyrimui prie tam tikros dydžio kategorijos, o tai lemia jų teises ir finansines atskaitų teikimo prievoles. Taigi, skirtingi mažos įmonės apibrėžimai lemia nevienodas teisinės ir finansinės atskaitomybės prievoles, todėl jų aiškinimas ir taikymas praktikoje reikalauja tikslaus reglamentų suderinamumo įvertinimo.

1 lentelė. Pagrindiniai įmonių dydžio skirstymo kriterijai Lietuvoje

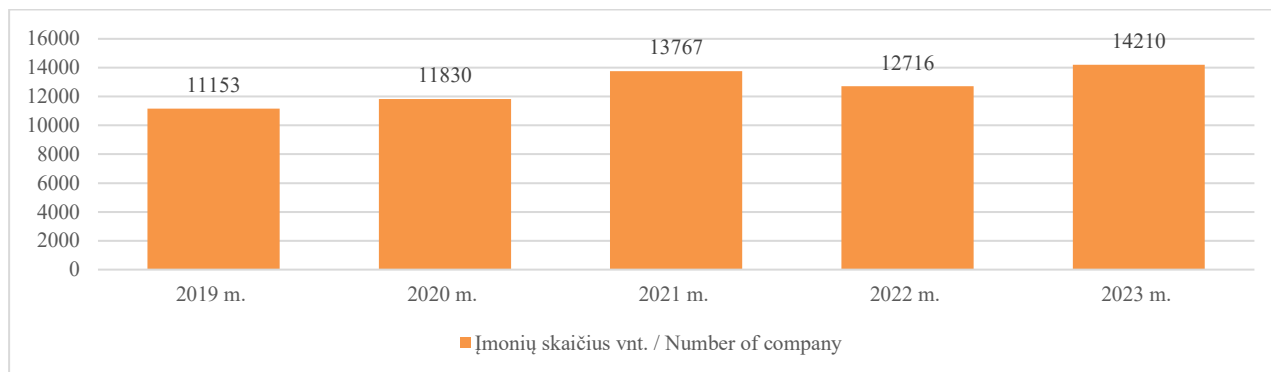
Table 1. Main Criteria for Company Size Classification in Lithuania

Kriterijus Criteria	LR smulkiojo ir vidutinio verslo plėtros įstatymas (2024) Lithuanian Republic Law on Small and Medium-Sized Business Development (2024)	LR įmonių ir įmonių grupių atskaitomybės įstatymas (2024) Lithuanian Republic Law on the Accounting of Companies and Groups of Companies (2024)	ES Komisijos reglamentas Nr. 651/2014 EU Commission Regulation No. 651/2014
Darbuotojų skaičius Number of employees	mažiau kaip 50 darbuotojų Less than 50 employees	vidutinis metinis darbuotojų skaičius neviršija 50 darbuotojų The average annual number of employees does not exceed 50 employees	ne daugiau kaip 50 darbuotojų No more than 50 employees
Metinės pajamos Annual revenue	neviršija 10 mln. eurų Does not exceed 10 million euros	pardavimo grynosios pajamos neviršija 15 mln. eurų Net sales revenue does not exceed 15 million euros	neviršija 10 mln. eurų Does not exceed 10 million euros
Balansinė vertė Balance sheet value	neviršija 10 mln. eurų Does not exceed 10 million euros	neviršija 7,5 mln. eurų Does not exceed 7.5 million euros	neviršija 10 mln. eurų Does not exceed 10 million euros

Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal LR smulkiojo ir vidutinio verslo plėtros įstatymą 2024, LR įmonių ir įmonių grupių atskaitomybės įstatymą, 2024
Source: Compiled by the Author based on the Law on the Development of Small and Medium-sized Business of the Republic of Lithuania, 2024, and the Law on the Accountability of Companies and Groups of Companies of the Republic of Lithuania, 2024)

Mažų verslo įmonių situacija Lietuvoje

Mažos įmonės sudaro didelę dalį visų šalyje veikiančių įmonių– jos ne tik reikšmingai prisideda prie ekonomikos augimo, bet ir sukuria didelę dalį darbo vietų, skatindamos inovacijas bei vietos verslo plėtrą. Atsižvelgiant į jų svarbą, svarbu analizuoti jų steigimosi tendencijas (žr. 1 pav.).

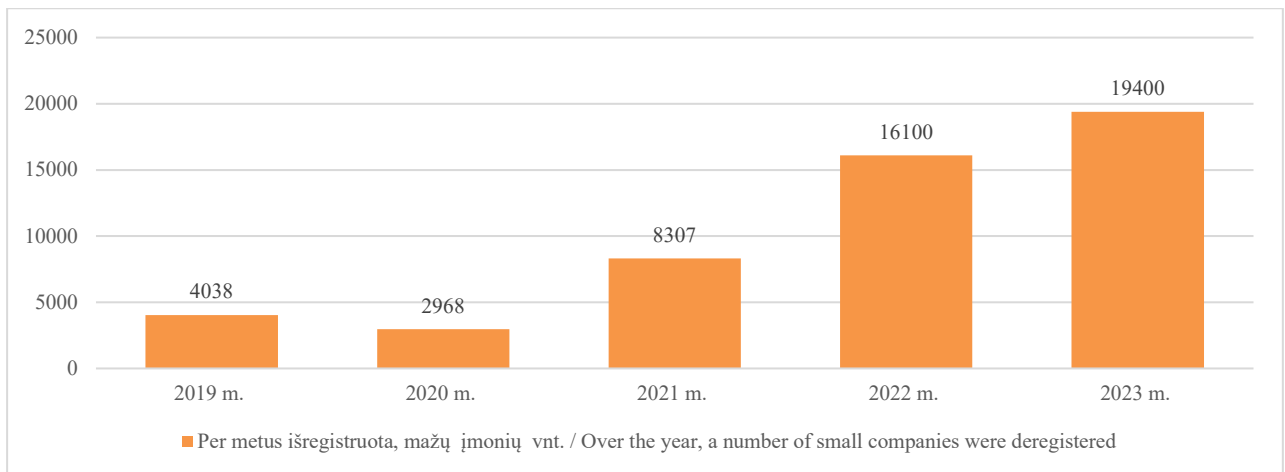
Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal Statistikos departamento duomenis, 2023 m.
Source: Compiled by the author based on the data from the Statistics Department, 2023

1 pav. Įregistruotų mažų įmonių skaičius Lietuvoje 2019–2023 m.

Fig 1. Number of Registered Small Enterprises in Lithuania 2019 – 2023

Per 2019–2023 m. laikotarpį pastebimos aiškios tendencijos, susijusios su per metus įregistruotų mažų įmonių skaičiaus augimu ir svyravimais. Šis laikotarpis gali būti suskirstytas į du skirtingus etapus: 1) 2019–2020 m., kai įmonių skaičius didėjo, šis laikotarpis pasižymėjo stabilumu ir lėtu augimu; 2) 2021–2023 m., kai pastebimas spartesnis augimas, nors ir su laikinu sumažėjimu 2022 m., nepaisant šio laikino nuosmukio, 2023 m. įregistruotų mažų įmonių skaičius vėl reikšmingai išaugo ir pasiekė 14 210. Ši ilgalaikė teigiama tendencija rodo nuoseklų mažų įmonių steigimosi augimą per analizuojamą laikotarpį bei palankias sąlygas steigti tokias įmones Lietuvoje. Mažos įmonės Lietuvoje ne tik dažnai įsteigiamos, bet ir kiekvienais metais susiduria su reikšmingu išregistravimo procesu, kuris atspindi platesnį ekonominį ir verslo aplinkos kontekstą. Remiantis įvairiais tyrimais, šis išregistravimo mastas dažnai koreliuoja su naujai įregistruotų įmonių skaičiais, tai gali rodyti tiek teigiamus, tiek neigiamus verslo aplinkos pokyčius. Ši tendencija gali būti susijusi su įvairiais veiksniais, įskaitant ekonominę situaciją, verslo stabilumo trūkumą, rinkos konkurenciją bei reguliacines sąlygas. Išregistruotų mažų įmonių Lietuvoje 2019–2023 m. skaičiaus pokyčiai pavaizduoti 2 paveiksle.

Analizuojant 2 pav. pateiktą grafiką, kuriame matomas per metus išregistruotų mažų įmonių skaičius Lietuvoje nuo 2019 iki 2023 metų, pastebima įmonių išregistravimo tendencija, ypač nuo 2021 metų. Šis augimas gali būti siejamas su ekonominiu sąstingiu, kuris ištiko 2020 metų pradžioje. Poveikis, kurį turėjo COVID-19 pandemija, galėjo sukelti smulkiųjų įmonių finansinį nestabilumą, sumažėjusią rinkos paklausą bei veiklos ribojimus, dėl ko padidėjo įmonių veiklos nutraukimo skaičius (Eggers, 2020; Bartik ir kt., 2020). Be to, analizuojant informaciją pagal MVĮ pasiskirstymą pagal ekonominės veiklos sektorius, galima teigti, kad didžiausia jų dalis veikia prekybos, paslaugų ir statybos sektoriuose. Šios veiklos rūšys ne tik atspindi verslo struktūrą Lietuvoje, bet ir iliustruoja šalies ekonomikos dinamiką, atskleidžiančią mažųjų įmonių svarų indėlį į ekonomikos augimą ir plėtrą.

Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal Statistikos departamento duomenis, 2023
 Source: Compiled by the author based on the data from the Statistics Department, 2023

2 pav. Per metus išregistruotų mažų įmonių skaičius Lietuvoje 2019–2023 m.
Fig 2. Number of Small Enterprises Deregistered per Year in Lithuania 2019 – 2023

Mažų įmonių veiklai įtaką darantys veiksniai

Nepaisant smulkaus ir vidutinio verslo (MVĮ) svarbos nacionalinei ekonomikai, šios įmonės susiduria su įvairiais iššūkiais, galinčiais riboti jų augimą ir konkurencingumą. Moksliniuose tyrimuose išskiriama keletas pagrindinių kliūčių, su kuriomis susiduria mažos įmonės, viena iš pagrindinių – tai sunkumai gauti finansavimą (Asdrubali, Signore, 2015). Pasak Bruhn ir kt. (2017), mažos įmonės dažniau susiduria su didesniais kredito apribojimais, o Asdrubali ir Signor (2015) teigia, kad joms taip pat tenka susidurti su sudėtingesnėmis kredito sąlygomis. Šios kliūtys sukelia sunkumų gauti reikiamas lėšas veiklos plėtrai, o šis procesas dažnai tampa sudėtingas ir laiko atžvilgiu nepalankus, kadangi daugelis įmonių nesugebėtų atitikti užtikrinimo reikalavimų ar patenkinti finansavimo gavimo sąlygų (Davulis, 2013). Mažos įmonės dažnai susiduria su inovacijų trūkumu, nes neturi pakankamų išteklių arba motyvacijos investuoti į mokslinius tyrimus ir technologijas (Marcondes de Moraes ir Anholon, 2024; Zengler, 2021). 2020 m. išlaidos inovacinei veiklai Lietuvoje siekė 1,5287 mlrd. eurų, iš kurių didžiosios įmonės skyrė 59,6 %, o mažos įmonės, turinčios nuo 10 iki 49 darbuotojų, – tik 13,4 % (Lietuvos statistikos departamentas, 2022). Inovacijų trūkumas neleidžia šioms įmonėms pasinaudoti pardavimų kanalais. Vidutinė vienos įmonės pridėtinė vertė gamybos sąnaudomis inovacijas diegusiose įmonėse buvo vidutiniškai 4 kartus didesnė, palyginus su įmonių, nediegiusių inovacijų, sukuriama pridėtinė vertė (Lietuvos statistikos departamentas, 2022). Mažos įmonės susiduria su žmoniškųjų išteklių trūkumu dėl ribotų galimybių užtikrinti konkurencingas darbo sąlygas, o tai sukelia sunkumų pritraukiant ir išlaikant kvalifikuotus darbuotojus (Pedron ir kt., 2022). Dėl to mažėja įmonės veiklos efektyvumas. Pardavimų kanalų ribotumas kelia sunkumų mažoms įmonėms išlikti konkurencingoms rinkoje, todėl jos negali pasiekti platesnės auditorijos arba pilnai išnaudoti skaitmeninės rinkodaros įrankių (Gineikienė, Martinkutė, 2020). Dėl to pardavimo procesai gali tapti sudėtingesni.

Apibendrinant galima teigti, kad mažos įmonės Lietuvoje, nors ir sudaro reikšmingą verslo sektoriaus dalį bei atlieka svarbų vaidmenį šalies ekonomikoje, susiduria su rinkos plėtros iššūkiais dėl ribotų finansinių ir technologinių išteklių bei neefektyvių rinkodaros strategijų. Dažnai nėra tinkamai išvystytos rinkos plėtros priemonės, kurios būtų pritaikytos prie mažų įmonių veiklos specifikos ir esamos rinkos struktūros. Dėl šių priežasčių įmonė negali efektyviai išnaudoti rinkos plėtros galimybių, o tai riboja jos konkurencingumą bei augimo potencialą.

Nepaisant iššūkių, mažų įmonių plėtrą skatina įvairūs veiksniai, tarp kurių svarbų vaidmenį atlieka tiek vidiniai verslo gebėjimai, tiek palankios ekonominės ir teisinės sąlygos. LR Pelno mokesčio įstatymo (PMĮ) 5 straipsnio 4 dalies nuostatos nustato reikšmingas mokesčių lengvatas smulkioms įmonėms, kurios atitinka tam tikrus kriterijus. Pirmojo mokesčio laikotarpio apmokestinamojo pelno atleidimas nuo pelno mokesčio (taikant 0 % tarifą) sudaro palankias sąlygas naujai įsteigtoms įmonėms sutelkti finansinius išteklius verslo plėtrai. Be to, vėlesnių mokesčių laikotarpių lengvatinis 5 % pelno mokesčio tarifas mažina mokesčių našą ir leidžia įmonėms efektyviau panaudoti gautą pelną investicijoms ar inovacijoms. Tokios nuostatos skatina mažųjų verslų kūrimąsi ir užtikrina jų tvarų įsitraukimą į ekonominę veiklą. PMĮ nuostatose numatyta, kad lengvatinis pelno mokesčio tarifas taikomas tik toms įmonėms, kurių savininkai yra fiziniai asmenys, o veikla nėra sustabdoma, reorganizuojama ar likviduojama per tris iš eilės einančius mokesčių laikotarpius. Šie kriterijai suteikia aiškumą ir užtikrina, kad mokesčių lengvatos būtų nukreiptos į mažas, stabiliai veikiančias įmones, kurios aktyviai dalyvauja rinkoje, prisideda kuriant darbo vietas bei plečiant inovacijas. Taip pat LR Pridėtinės vertės mokesčio įstatymo (PVMĮ) 71 straipsnio 1 dalyje nustatyta 45 000 eurų pajamų riba, kurios viršijimas įmones įpareigoja registruotis PVM mokėtojoms, taip pat sudaro sąlygas mažosioms įmonėms efektyviai veikti ankstyvoje jų raidos stadijoje. Ši riba mažoms įmonėms leidžia išvengti papildomos mokesčių prievolės tol, kol jų ekonominės veiklos apimtys nėra pakankamai didelės, kad galėtų užtikrinti mokesčių administravimo ir vykdymo išlaidų padengimą. Be to, šios nuostatos suderina mokesčių prievolės su įmonių veiklos augimu, užtikrinamos proporcingą ir teisingą mokesčių našos pasiskirstymą.

Smulkusis verslas pasižymi dinamiškumu, sparčiu augimu ir turi lemiamą poveikį ekonomikos plėtrai bei socialiniam stabilumui (Bartkus, 2010). Viena iš dažniausiai pasirenkamų smulkių įmonių veiklos formų – mažoji bendrija. Šiai verslo formai būdinga ribota civilinė atsakomybė, užtikrinanti, kad mažosios bendrijos nariai neatsako savo asmeniniu turtu už bendrijos prievolės. Be to, vienas iš esminių mažosios bendrijos privalumų yra narių teisė savarankiškai administruoti įmonę ir vykdyti jos buhalterinę apskaitą, taip optimizuojant verslo valdymo kaštus. Dėl šių priežasčių mažosios bendrijos tampa patrauklia alternatyva verslo pradžia, suteikiančia lankstumą organizuojant veiklą ir galimybę efektyviai paskirstyti turimus išteklius įmonės plėtrai.

Išvados

1. COVID-19 pandemija ir ekonominis sąstingis turėjo neigiamą poveikį mažų įmonių stabilumui, dėl ko padidėjo veiklos nutraukimų skaičius. Tačiau ilgalaikės tendencijos rodo teigiamą mažų įmonių steigimosi augimą, o tai gali būti susiję su palankesnėmis sąlygomis verslo steigimui Lietuvoje. Tai atspindi dinamišką verslo aplinką, kurioje, nepaisant trumpalaikių ekonominių sunkumų, išlieka galimybės pradėti ir plėtoti verslą.

2. Nors MVĮ yra kritiškai svarbios Lietuvos ekonomikai, jos susiduria su rimtais iššūkiais, kurie riboja jų augimą ir konkurencingumą. Finansavimo, inovacijų ir rinkodaros problemos dažnai stabdo jų plėtrą, tačiau palankios mokestinės sąlygos suteikia galimybių sėkmingai veikti ir augti. Strateginės iniciatyvos, orientuotos į finansinės paramos plėtrą ir inovacijų skatinimą, galėtų reikšmingai pagerinti MVĮ padėtį Lietuvoje.

Literatūra

1. Asdrubali, P., Signore, S. (2015). The Economic Impact of EU Guarantees on Credit to SMEs– Evidence from CESEE Countries. EIF Working Paper, 2015/29. Prieiga per internetą: <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/176659/1/eif-wp-29.pdf> (žiūrėta 2025-02-12).
2. Bartik, A. W., Bertrand, M., Cullen, Z., Glaeser, E. L., Luca, M., & Stanton, C. (2020). The impact of COVID-19 on small business outcomes and expectations. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 117(30), 17656-17666. <https://doi.org/10.1073/pnas.2006991117>.
3. Bartkus, E. V. (2010). Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros prognozės Lietuvoje ekonominės krizės pradžioje. *Ekonomika ir vadyba*, 15, 390-396.
4. Bruhn, M., Hommes, M., Khanna, M., Singh, S., Sorokina, A., Wimpey, J. S. (2017). MSME finance gap: assessment of the shortfalls and opportunities in financing micro, small, and medium enterprises in emerging markets. The World Bank. Prieiga per internetą: <http://documents.worldbank.org/curated/en/653831510568517947> (žiūrėta 2025-02-12).
5. Davulis, G. (2013). Smulkusis ir vidutinis verslas Lietuvoje ir jo makroekonominis efektyvumas. *Vadyba, Journal of Management*, 22(1), 19–29.
6. Eggers, F. (2020). Masters of disasters? Challenges and opportunities for SMEs in times of crisis. *Journal of Business Research*, 116, 199-208. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2020.05.025>.
7. Gineikienė, A., Martinkutė, I. (2020). Mažų ir vidutinių įmonių iššūkiai Lietuvoje: pardavimų ir rinkodaros strategijos. *Verslo ir ekonomikos studijos*, 29(1), 45-60. <https://doi.org/10.2478/bes-2020-0003>
8. Greblikaitė, J., Puškoriūtė, N. (2014). Smulkių ir vidutinių įmonių skatinimas Lietuvoje, tobulinant viešojo sektoriaus paslaugų teikimą verslui. *Viešoji politika ir administravimas*, 137-148.
9. Islam, H., Srker, R., Noor, A. (2020). Challenges of Small-and Medium-Sized Enterprises (SMEs) in Business Growth: A Case of Footwear Industry. *Journal of Operations and Strategic Planning*, 4(1). Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1177/2516600X20974121>
10. LR pelno mokesčio įstatymas (2024). Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.157066/uTEfhDLWbn> (žiūrėta 2025 01 10).
11. LR pridėtinės vertės įstatymas (2023). Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.163423> (žiūrėta 2024-12-10).
12. LR smulkiojo ir vidutinio verslo plėtros įstatymas (2024). Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.68516/asr> (žiūrėta 2025-01-05).
13. Marcondes de Moraes, G. H. S., & Anholon, R. (2024). Small- and Medium-Sized Enterprises: Trends and Future Perspectives for Sustainability and Digitalization in Germany. *Sustainability*, 16(16), p. 6900. [Prieiga per internetą: https://www.mdpi.com/2071-1050/16/16/6900](https://www.mdpi.com/2071-1050/16/16/6900).
14. Pedron, Z. (2022). Small businesses to overcome skill shortages and talent mismatches.
15. Spiriajevas, E. (2021). Smulkiojo ir vidutinio verslo geografijos struktūra bei erdvinė sklaida Šilutės rajone. *Regional Formation and Developments Studies*, 1(33), 113–127. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.15181/rfds.v33i1.2203>.
16. Zengler, T. S. (2021). How Information Technology Overcomes Deficiencies for Innovation in Small and Medium-Sized Enterprises: Closed Innovation vs. Open Innovation. *Information Systems Research*. Prieiga per internetą: <https://pubsonline.informs.org/doi/epdf/10.1287/isre.2021.0096>.

THE SITUATION OF SMALL BUSINESS ENTERPRISES IN LITHUANIA AND THE FACTORS INFLUENCING THEIR OPERATIONS

Abstract

The article analyzes the situation of small business enterprises (SMEs) in Lithuania and the factors influencing their operations. Based on the analysis of legal documents, the definition of SMEs, their economic role, and main challenges have been identified. The study revealed that SME growth is constrained by a lack of financial resources, insufficient marketing strategies, limited technological capacity, and complex administrative procedures. The COVID-19 pandemic increased the operational instability of these enterprises; however, an active trend of small business establishment indicates growing entrepreneurship. To promote SME development, state support and the implementation of innovations are essential.

Keywords: small business enterprises (SMEs), development factors, small business challenges.